

Stručni rad

RIZIČNI FAKTORI ZA POJAVU PROBLEMA U PONAŠANJU U OSNOVNOJ ŠKOLI

Karmen Porenta

O.Š. Karla Destovnika- Kajuha, Jakčeva ulica 42, Ljubljana.

Sažetak

U ovom članku predstaviti ću tri čimbenika rizika koji utječu na učenike osnovnih škola. Agresivno ponašanje sve je veći problem u školama. Učitelji se svake godine suočavaju sa sve većim izazovima u ovom području. Učenici donose ljutnju i neodobravanje od kuće. Sve to dovodi do lošijih ocjena i neznanja, jer se učenici teže sabiru, pripremaju za nastavu, raspršen im je fokus, a zadaće su neredovite i loše odrađene. Takve nedostatke i neugodnosti moraju pretrpjeti učitelji na redovnoj nastavi.

Ključne riječi: školski neuspeh, antisocijalnost, škola, rizični faktor, socijalno vezivanje, agresivnost

1.Uvod

Nasilje je vrlo česta pojava u današnjem društvu, problem s kojim se ne suočavaju samo djeca nego i odrasli. Odrasli svoje probleme prenose na djecu. Također na školsko nasilje utječu sve promjene koje se događaju u političkim, socijalnim, znanstvenim i obrazovnim strukturama u društvu, ono je odraz cjelokupne situacije u društvu. U školi su djeca izložena raznim oblicima vršnjačkog nasilja. Posljedice trpe svi koji su okruženi. Zato je veoma važno da učitelji aktivno surađuju kako bi djecu zaštitili od nasilja u školama.

Ponašanje kojim se nekom nasnosi šteta može biti raznovrsno, ali se može klasificirati kao verbalno i neverbalno.

2.Tri kritična faktora za pojavu problema u osnovnoj školi

Tokom poslednjih dvadeset godina sprovedena su brojna istraživanja čiji je cilj bio da utvrde koji sve faktori povećavaju vjerojatnoću nastajanja različitih oblika problema u ponašanju, a koji se odnose na školsku sredinu [1].

Tri kritična faktora za pojavu problema u osnovnoj školi su:

- školski neuspeh,
- antisocijalno ponašanje u školi,
- nedovoljna posvećenost školi i školskim obavezama.

Školski neuspeh, uslovljen je različitim razlozima, koji se kreću od psiholoških karakteristika samog deteta, preko negativne školske klime, visokih zahteva za školskim postignućima bez adekvatnog sistema podrške od strane nastavnika, niskih očekivanja nastavnika i nedostatka jasnih školskih pravila. Školski neuspeh nije neuspeh učenika već stvarnost konstruisana u odnosu škole prema učeniku koja je odraz moralnog i kulturnog poretka društva i koja ukazuje na nesposobnost obrazovnog sistema da se prilagodi situaciji i potrebama deteta. Najčešće uzrokuje neangažovanost, povećava frustracije i snižava učeničko samopoštovanje, koje onda uzrokuje da učenici učine neku radnju koja se kategoriše kao problem u ponašanju, ali i dovodi do toga da učenici imaju negativan stav prema školi, drugim učenicima i nastavnicima.

Slab školski uspeh i slabo napredovanje u savladavanju školskog gradiva povećava vjerojatnoću javljanja različitih oblika problema u ponašanju.

Antisocijalno ponašanje u školi. Ovakvo ponašanje ukazuje na socijalnu neprilagođenost i slabo socijalno vezivanje deteta za školu. Antisocijalno ponašanje u školi se odnosi na one oblike ponašanja koji zanemaruju društveno prihvatljivo ponašanje a karakteriše ga: neposlušnost, preosetljivost za greške drugih, sklonost ka nazadovanju, rušilaštvu, svadljivosti, suprotstavljanju, pravljenju smicalica drugima, napadima besa i dr. Istaživanja su pokazala da ukoliko se ovo ponašanje javi na mlađem školskom uzrastu, postoji snažan osnov za razvitak devijantnog i delinkventnog ponašanja [1]. Rizik postaje još veći ako je antisocijalno ponašanje udruženo sa agresivnim i nasilničkim ponašanjem i poremećajima pažnje [1].

Postoje razlika između antisocijalnog i antisocijalnog ponašanja. Međutim, ove dve kategorije se odnose na različite oblike ponašanja. Zajedničko im je to da obe opisuju određenu problematiku vezanu za društveno funkcionisanje. Antisocijalno ponašanje je društveno neprihvatljivo. Osobe kod kojih se ono javlja karakteriše nedostatak moralnih i društvenih, često i pravnih normi.

Antisocijalno ponašanje je ugrožavajuće i povređujuće, kako za okolinu, tako i za samu antisocijalnu ličnost. Nije praćeno osećanjem griže savesti. To je posledica nerazvijene empatije, nedostatka osećaja odgovornosti za tuđa prava i patnju, kao i toga šta je dobro, a šta loše. Smatraju da je dobro sve što je u njihovom interesu i izaziva trenutni osećaj zadovoljstva. Elementi antisocijalnog ponašanja uočavaju se od detinjstva. Još kao deca ove osobe mogu biti izraženo površne, impulsivne, nasilne, podmukle, manipulativne, egocentrične, narcistične.

S druge strane, kada za neku osobu kažemo da je asocijalna podrazumevamo da ona nije društvena, da ima nedostatak socijalnih veština, često i nisko samopouzdanje. Socijalne interakcije sa osobama koje im nisu bliske kod određenog broja asocijalnih ličnosti prećene su povišenom anksioznošću – što ih i vodi ka izbegavanju. Suprotno tome, neka istraživanja pokazuju da postoje i asocijalne osobe koje zapravo ne doživljavaju stid i anksioznost u međuljudskim kontaktima već jednostavno ne žele da se upuštaju u njih. To su osobe koje nazivamo samotnjacima. Za razliku od antisocijalnih ličnosti, asocijalne ne žele namerno da povrede nekog. Takođe, ne ugrožavaju društvo već se distanciraju od njega. Možemo da zaključimo da je, zapravo, osnovna razlika između antisocijalnog i asocijalnog ponašanja to što je prvo eksternalizovani problem, a drugo internalizovani.

Nedovoljna posvećenost školi i školskim obavezama, koja se najčešće javlja u kombinaciji sa školskim neuspehom i ukazuje na negativan stav dece prema školi. Najčešće se ispoljava kroz nedovoljno zalaganje dece na časovima i često neopravdano izostajanje sa nastave [4]. Ovaj faktor se smatra posledicom slabog vezivanja učenika za školu i nepostojanja jasnih pravila ponašanja, kao i nedoslednosti nastavnika u pridržavanju postojećih pravila [1]. Učenici sa slabijom privrženosti školi doživljavaju školu kao mesto frustracije i neuspeha. Usled toga vrlo često nastoje da vreme predviđeno za nastavu provedu izvan škole, što povećava verovatnoću da budu izloženi negativnim uticajima u okruženju [3].

3.Zaključak

Rizičnim faktorima u školskoj sredini mora se pokloniti naročita pažnja, jer je ponašanje učenika u školi rezultat niza interakcija učitelja i učenika. Nesklad između učenika sa problemima u ponašanju i edukacijskih zahteva škole dovodi do nepoželjnih oblika ponašanja i edukacijske neuspešnosti.

Posebno ističemo važnost pravovremene identifikacije rizičnih faktora koji pridonose razvoju problema u ponašanju i preventivnu reakciju škole kako bi se zaustavio dalji razvoj problema u ponašanju. Preventivna uloga škole sastoji se u konkretnim vaspitnim akcijama usmerenim na sprečavanje i otklanjanje negativnih pojava u školi, kao što su: nezainteresovanost za sticanje znanja, pasivnost na časovima, agresivnost, bežanje sa časova, nepoštovanje nastavnika i drugog školskog osoblja i neodobravanje školskih pravila.

Da bi škola uspešno ostvarila svoju preventivnu ulogu, nužno je celovito ostvarivanje obrazovne funkcije. U tom smislu značajno je blagovremeno uočavanje simptoma i početnih oblika problema u ponašanju. Potrebno je više pažnje posvetiti praćenju i posmatranju ponašanja i aktivnosti učenika, donošenju jasnih pravila i propisa ponašanja, kao i njihovoj primeni, savetodavnom radu sa učenicima.

4.Literatura

- [1.]Žunić Pavlović, V., Popović Ćitić, B. (2005). Poremećaji ponašanja učenika i mogućnosti prevencije u školskoj sredini. *Nastava i vaspitanje*, 54 (2–3), 264–279.
- [2.]Jelić, M. (2013). Specifičnosti pedagoškog rada sa učenicima sa poremećajem ponašanja. *Pedagoška stvarnost*, 59 (1), 109–124.
- [3.]Gašić Pavišić, S. (2004). Mere i program za prevenciju nasilja u školama. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 36, 168–187.
- [4.]Jovanović, M., Gajić, J., Stepanović, D. (2014). Privrženost školi i posvećenost školskim obavezama. *Učitelj*, 3, 433–448.
- [5.]Maksimović J., Mančić D. (2012). Akcijska istraživanja u funkciji prevencije vršnjačkog nasilja. *Metodički obzori* 8(2013)1.
- [6.]Popadić, D. (2009): *Nasilje u školama*. Beograd: Institut za psihologiju.
- [7.]Zlatković A. Razlika između antisocijalnog i antisocijalnog ponašanja. <https://www.vaspsiholog.com/2020/02/razlika-između-antisocijalnog-i-asocijalnog-ponasanja/>